

Värdepappersföretag, fondbolag och AIF-förvaltare

Finansinspektionens temabedömning av tillsynsobjektens organisation av compliance-funktionen

Finansinspektionen har bedömt värdepappersföretagens, fondbolagens och AIF-förvaltarens compliance-funktionens organisation och kvalitet. Compliance-funktionen, dvs. den funktion som ansvarar för att säkerställa att bestämmelser och interna funktionsprinciper iakttas, är en viktig del av tillsynsobjektens interna styrning och internkontroll.

I temabedömningen upptäckte Finansinspektionen att det fanns brister i compliance-funktionens organisation hos en stor del av tillsynsobjekten. Observationerna och bristerna var:

- Styrelsens åtgärder för att organisera compliance-funktionen var inte tillräckliga.
- Ingen compliance ansvarig hade utsetts.
- Funktionen hade kombinerats med andra kontrolluppgifter utan att compliance-funktionens oberoende har säkerställts tillräckligt.
- Det gick inte att försäkra sig om att resurserna är tillräckliga utifrån temabedömningen.
- Det hade inte gjorts någon riskbedömning i anslutning till bristande compliance-funktion eller så hade den inte uppdaterats.
- Hos tillsynsobjekt som utlokaliserat compliance-funktionen till ett annat företag inom samma koncern förekom brister i utlokaliseringsavtalet.

Finansinspektionen samlade 2016 in uppgifter av tillsynsobjekten om compliance-funktionens organisation och resurser för en temabedömning. Enkäten besvarades av 96 tillsynsobjekt – samtliga värdepappersföretag, fondbolag och AIF-förvaltare som då hade verksamhetstillstånd. I temabedömningen ingick inga möten med tillsynsobjekten, utan bedömningen gjordes utifrån skriftligt material.

Syftet med temabedömningen var att utreda hur compliance-funktionen och dess uppgifter är organiserade, är funktionen oberoende och har tillräckliga kvantitativa och kvalitativa resurser reserverats för funktionen. Vid temabedömningen fästes särskild uppmärksamhet vid att villkoren i regleringen uppfylls även när funktionen är utlokaliserad.

Tillsynsobjektens compliance-funktion regleras i EU:s regelverk och den nationella lagstiftningen om den verksamhet som utövas av respektive typ av tillsynsobjekt. För värdepappersföretag, fondbolag som tillhandahåller investeringstjänster och AIF-förvaltare anges förutsättningarna för compliance-funktionen dessutom i Finansinspektionens standard 1.3 Intern styrning och organisation av verksamheten samt Finansinspektionens föreskrifter och anvisningar 12/2012 Vissa aspekter av kraven för funktionen för regelefterlevnad enligt MiFIDR. Fondbolagens compliance-funktion regleras dessutom i Finansinspektionens föreskrifter och anvisningar 3/2011 Organisatoriska krav och uppföranderegler för placeringsfondsverksamhet.

Regleringen på direktivnivå för compliance-funktionen del är i stort sett desamma och följer samma centrala principer för alla tillsynsobjekt som omfattades av temabedömningen. Även om det finns re-

glering på anvisningsnivå endast för dem som tillhandahåller investeringstjänster, anser Finansinspektionen att alla tillsynsobjekt som omfattades av temabedömningen borde eftersträva en nivå som överensstämmer med anvisningarna när de organiserar compliance-funktionen.

Allmänt om compliance-funktionens organisation

Flera faktorer påverkar compliance-funktionens praktiska organisation, såsom tillsynsobjektets storlek och struktur och de tjänster som tillhandahålls. Tillsynsobjekten kan organisera funktionen på flera olika sätt, men de ska se till att compliance-funktionen sköter sina uppgifter permanent. Funktionen kan organiseras på flera sätt, till exempel så att den utgör en separat enhet eller så att en enskild person svarar för funktionen. Compliance-funktionens personalen kan arbeta under den person som ansvarar för funktionen eller på andra ställen inom organisationen och rapportera till den ansvariga personen.

När tillsynsobjektet organiserar funktionen ska man i enlighet med proportionalitetsprincipen beakta affärsverksamhetens art, omfattning och komplexitet, men ändå så att funktionens effektivitet inte äventyras och så att funktionen har tillräckliga kvantitativa och kvalitativa personal- och andra resurser samt tillräckliga befogenheter. När tillsynsobjektet utnyttjar proportionalitetsprincipen, ska man dokumentera motiveringen och granska den med jämna mellanrum. Proportionalitetsprincipen fungerar i bägge riktningar; när tillsynsobjektets verksamhet växer eller blir mer komplicerad ska compliance-funktionen stärkas i motsvarande mån.

Compliance-funktionen ska vara permanent

Compliance-funktionen ska vara permanent och därför ska tillsynsobjektet säkerställa att funktionens uppgifter sköts fortlöpande. Varje företag med verksamhetstillstånd ska ha utsett en compliance ansvarig som arbetar i företaget. Tillsynsobjektet ska ha av styrelsen godkända funktionsprinciper för compliance-funktionen, där man också anger vad som säkerställer att funktionen är permanent, bland annat funktionens uppgifter, hur regelbundna uppgifterna är och ersättersystem.

I temabedömningen upptäcktes att en så stor andel av tillsynsobjekten som 22 % hade inte utsett någon compliance ansvarig inom personalen. Av dessa tillsynsobjekt hade en del utsett en person från moderföretaget eller ett systerföretag som compliance ansvarig. En del av tillsynsobjekten hade inte utsett någon alls.

Funktionsprinciper

Enligt observationerna i temabedömningen hade nästan alla tillsynsobjekt utarbetat funktionsprinciper för compliance-funktionen, men hos endast cirka hälften av dem omfattande funktionsprinciperna allt som skulle specificeras enligt anvisningarna. Av tillsynsobjekten hade 35 % inte beskrivit ersättersystemen och 55 % hade inte uppdaterat och schemalagt sitt kontrollprogram.

I funktionsprinciperna hade man oftast underlåtit att specificera compliance-funktions personalens kompetens och vem som utser eller avskedar den compliance ansvariga. I funktionsprinciperna för compliance-funktion borde man också specificera bland annat funktionens ställning i förhållande till andra funktioner samt befogenheter, uppgifter och kompetens för de personer som sköter den.

Styrelsens roll

Tillsynsobjektets styrelse ska årligen försäkra sig om att funktionsprinciperna för compliance-funktionen är aktuella samt att funktionen är effektivt organiserad och att riskerna på grund av bristande regelefterlevnad är under kontroll.

I temabedömningen upptäcktes att en stor del av tillsynsobjektets styrelser inte hade skött sin uppgift i detta avseende. Av tillsynsobjektets styrelser hade 35 % inte bedömt funktionsprincipernas aktualitet under det senaste året. Effektiviteten av compliance-funktionen hade inte bedömts av 60 % av tillsynsobjektets styrelser. 45 % av styrelserna hade inte bedömt om riskerna på grund av bristande regelefterlevnad varit under kontroll.

Styrelsens inställning till compliance-funktionens organisation och dess uppgifter avspeglas i hela företagets compliance-kultur. Styrelsens uppgift är att främja sådana uppföranderegler som stödjer funktionens ställning, och att genom att visa exempel uppmuntra de anställda att inte bara följa lagstiftningen bokstavligt utan också bedöma vad som är korrekta och förnuftiga uppföranderegler.

Compliance-funktionen ska vara oberoende

Compliance-funktionen ska ha en oberoende ställning inom tillsynsobjektet. Tillsynsobjektet ska organisera compliance-funktionen så att den som ansvarar för funktionen och den övriga compliance-funktions personalen sköter sina uppgifter oberoende av den övriga affärsverksamheten och även den operativa ledningen. De personer som sköter compliance-funktions uppgifter ska sköta uppgifterna objektivt.

Compliance-funktionens ställning inom tillsynsobjektet

Compliance-funktionens oberoende ställning säkerställs av att det i funktionsprinciperna har specificerats vem som får utse och avskeda den compliance ansvariga. I funktionsprinciperna för compliance-funktionen bör också beaktas intressekonflikter som eventuellt följer av compliance-funktions personernas övriga uppgifter eller ansvar. Om tillsynsobjektet beslutar att avvika från rekommendationer i compliance-funktions rapporten bör detta dokumenteras.

I temabedömningen upptäckte man att 40 % av tillsynsobjekten inte hade beaktat eventuella intressekonflikter i funktionsprinciperna för compliance-funktionen eller i något annat motsvarande dokument. Likaså hade 40 % av tillsynsobjekten inte specificerat vem hos tillsynsobjektet som utser och avskedar den compliance-funktions ansvariga.

Kombination av compliance-funktionen med andra kontrollfunktioner

Tillsynsobjektet kan kombinera compliance- med andra kontrollfunktioner, men det ska finnas en dokumenterad motivering till detta och funktionens oberoende får inte äventyras. Särskilt större tillsynsobjekt eller tillsynsobjekt vars affärsverksamhet är heterogen eller komplicerad borde undvika att kombinera compliance- med andra kontrollfunktioner. Intressekonflikter i anslutning till kombinerade funktioner bör identifieras och minimeras.

Av de 96 tillsynsobjekt som var föremål för bedömning hade 65 % organiserat compliance- så att trots att den compliance-ansvariga och den övriga compliance-personalen kunde ha även andra upp-

gifter, så hade man inte kombinerat compliance- med andra kontrollfunktioner. En del av tillsynsobjekten hade kombinerat compliance- med riskhanteringen eller internkontrollen eller bägge. De tillsynsobjekt som hade kombinerat compliance- med andra kontrollfunktioner var oftast mindre företag som skötte compliance- själva och inte hade utlokaliserat den.

I temabedömningen framkom att av de tillsynsobjekt som hade kombinerat compliance- med andra kontrollfunktioner hade 42 % inte specificerat intressekonflikter.

Om tillsynsobjektet i enlighet med proportionalitetsprincipen har kommit fram till att en person som sköter compliance-uppgifter också kan delta i uppgifter inom en funktion som personen kontrollerar, borde denna uppgiftskombination ses över med jämna mellanrum. Det kan dock inte anses lämpligt att kombinera compliance- med internkontrollen, eftersom internkontrollen också kontrollerar compliance-funktionen.

Hos en del av tillsynsobjekten är den compliance-ansvariga medlem i styrelsen. Hos små tillsynsobjekt kan en styrelsemedlem också vara compliance-ansvarig. Då kan personen i fråga emellertid inte samtidigt ansvara även för affärsverksamheten eller ett delområde av den. Dessutom måste det säkerställas att personen kan avsätta tillräckligt med tid för compliance-uppgifter.

Compliance-funktionens resurser

Compliance-funktionen ska ha tillgång till tillräckliga kvalitativa och kvantitativa personresurser. Resursbehovet bestäms av arten och omfattningen av tillsynsobjektets affärsverksamhet.

Compliance-funktions personalens kompetens

Personer som sköter compliance-funktions uppgifter ska ha tillräcklig sakkunskap och erfarenhet så att det är säkert att funktionens uppgifter sköts på ett tillförlitligt sätt. Compliance-funktions personalen ska kunna åtminstone den EU- och nationella reglering som gäller tillsynsobjektets affärsverksamhet samt de föreskrifter och anvisningar som hänför sig till regleringen. Personalen bör få regelbunden utbildning för att upprätthålla sin kompetens.

Av den compliance ansvariga bör förutsättas sakkunskap på högre nivå och dessutom tillräckligt kunnande om tillsynsobjektets affärsverksamhet. Den ansvariga bör också ha tillräcklig yrkesmässig erfarenhet för att bedöma riskerna i anslutning till compliance-funktionen.

I temabedömningen utreddes omfattningen och arten av den erfarenhet som de compliance ansvariga och den övriga compliance-funktions personalen besitter samt deras utbildning. Utfallet av bedömningen var att ungefär hälften av de compliance ansvariga hade över fem års arbetserfarenhet av compliance-funktions uppgifter. Var femte hade 2-5 års arbetserfarenhet. Bland de compliance ansvariga hade fyra av fem högskoleexamen i ekonomi eller juridik. Av de compliance ansvariga hade 10 % avlagt examen för värdepappersförmedlare (APV 1 och/eller 2).

Finansinspektionen bedömde att hos två tredjedelar av tillsynsobjekten hade compliance-funktions personalen tillräcklig kompetens och erfarenhet i förhållande till företagets storlek och verksamhet. Å andra sidan rådde inte tillräcklig säkerhet om compliance-funktions personalens kompetens hos en tredjedel av tillsynsobjekten. Compliance-funktions personalen borde ha både kompetens och erfarenhet och det ena kan inte ersätta det andra. Resurserna kan inte betraktas som tillräcklig särskilt

om bristande erfarenhet kombineras med till exempel komplicerad affärsverksamhet eller ständiga förändringar i affärsverksamheten.

Compliance-funktionens kvantitativa resurser

I samband med temabedömningen upptäcktes att hos en tredjedel av tillsynsobjekten utgjorde efterlevnadspersonalen mindre än 5 % av hela personalen. Även om denna siffra inte direkt berättar att resurserna är för små, kan den ändå användas för att jämföra företagets compliance resurser. Hos vartannat tillsynsobjekt var denna siffra över 10 % och hos vart femte tillsynsobjekt 20 %.

Huruvida compliance-funktionens personalresurser är tillräckliga borde också bedömas med avseende på compliance-funktions personalens erfarenhet. Compliance-funktionens resurser borde anpassas enligt vad som behövs när en faktor som inverkar på affärsverksamheten eller regleringen eller någon annan motsvarande compliance-funktions risk förändras.

Finansinspektionen bedömer att compliance-funktionens personalresurser i förhållande till tillsynsobjektets affärsverksamhet och storlek var tillräcklig hos ungefär hälften av tillsynsobjekten. Å andra sidan kunde Finansinspektionen inte försäkra sig om personalresurserna är tillräckliga när det gäller nästan hälften. Hos en del av tillsynsobjekten var personalresurserna klart bristfälliga.

Compliance-funktionens uppgifter

Riskbedömning och kontrollprogram

Compliance-funktionen ska bistå tillsynsobjektets styrelse vid hanteringen av risker i anslutning till bristande regelefterlevnad. I funktionsprinciperna för compliance-funktionen borde uppföranderegler för riskbedömningen specificeras. Utifrån riskbedömningen borde tillsynsobjektet bestämma mål för compliance-funktionen och besluta om åtgärder (kontrollprogram), med vars hjälp det övervakar att uppförandereglerna för att säkerställa regelefterlevnad är tillräckliga.

Compliance-funktionen bör bedöma riskerna i anslutning till bristande regelefterlevnad regelbundet, så att tyngdpunkterna för kontrollåtgärderna och rådgivningsverksamheten och deras täckning/omfattning fortfarande är motiverade.

I temabedömningen upptäcktes att nästan hälften av tillsynsobjekten inte hade gjort någon riskbedömning eller åtminstone inte uppdaterat den efter 2014. En del av dessa företag hade inte heller haft några funktionsprinciper för compliance-funktionen, där de borde ha specificerat uppföranderegler för att bedöma riskerna i fråga.

I samband med bedömningen av tillsynsobjektets kontrollprogram upptäcktes att endast cirka 20 % hade upprättat ett kontrollprogram enligt regleringen. Vart tredje tillsynsobjekts kontrollprogram motsvarade inte regleringen eller så saknades kontrollprogram helt och hållet. Bristerna i kontrollprogrammen hade bland annat att göra med hur riskbedömningen avspeglades i tyngdpunkterna för kontrollen eller hur heltäckande alla affärsverksamhetsområden hade beaktats. Dessutom fanns det brister i specificeringen av hjälpmedel och metoder samt den regelbundna uppdateringen av kontrollprogrammet.

En tredjedel av tillsynsobjekten hade haft compliance-rapporter som inte alls innehållit observationer av avvikelser. Två tredjedelar meddelade att compliance-rapporterna alltid innehåller observationer

av avvikelser. Finansinspektionen anser att också en compliance-rapport som inte innehåller observationer av avvikelser alltid borde beaktas som en faktor i riskbedömningen.

Rapportering och rådgivningsuppgift

Compliance-funktionen ska också rapportera om sin verksamhet och sina observationer åtminstone årligen till tillsynsobjektets styrelse. Dessutom ska compliance-funktionen bistå tillsynsobjektets styrelse och övriga anställda och ge råd när de fullgör sina skyldigheter.

När det gäller compliance-funktionens rapporteringsuppgift upptäcktes i temabedömningen att nästan alla tillsynsobjekts funktionsprinciper motsvarade regleringskraven, dvs. man hade specificerat bland annat rapporteringsmetod, rapportens innehåll, frekvens och till vem rapporten ska lämnas.

Man bedömde compliance-funktionens rådgivningsuppgift genom att se huruvida compliance-funktionen deltar i upprättandet av tillsynsobjektets interna anvisningar, processen att godkänna en ny produkt, behandlingen av kundklagomål och rådgivningen av eventuella anknutna ombud.

Merparten av tillsynsobjekten hade skött sin rådgivningsuppgift bra till de delar som granskades i temabedömningen. 80-90 % av tillsynsobjekten meddelade att compliance-funktionen deltar i upprättandet av interna anvisningar, processen att godkänna nya produkter, behandlingen av kundklagomål och/eller rådgivningen av eventuella anknutna ombud. Hos samma tillsynsobjekt hade personalen under det senaste året utbildats i compliance frågor. Två tredjedelar av tillsynsobjekten hade också ett utbildningsregister, med vars hjälp de kan följa utbildningsbehovet.

När det gäller rådgivningsuppgiften bedömdes i temabedömningen också huruvida den compliance ansvariga deltar i styrelsens möten och i vilka andra regelbundna möten hos tillsynsobjektet den compliance ansvariga deltar. Hos ungefär 10 % av tillsynsobjektens deltar den compliance ansvariga inte i styrelsens möten eller i några andra möten i företaget. Hos 35 % av tillsynsobjekten deltog den compliance ansvariga i styrelsens möten. Andra möten är bland annat möten för affärsverksamheten eller riskkontrollen, i vilka deltar största delen av de compliance ansvariga som inte deltar i styrelsens möten.

Utlokalisering av compliance-funktionen

Compliance-funktionens uppgifter kan utlokaliseras fullständigt eller partiellt. Tillsynsobjektet ansvarar även då för att alla kraven på efterlevnadsfunktionen fortfarande uppfylls. Utlokalisering är dessutom förenad med tilläggskrav på bland annat bedömning av tjänsteproducenten och utlokaliseringsavtalet, som tillsynsobjektet ska sköta om.

Tillsynsobjektet ska försäkra sig om att den aktör som sköter en utlokaliserad tjänst har tillräckliga resurser och tillräcklig yrkesskicklighet samt är ekonomiskt funktionsduglig. Tillsynsobjektet ska ha metoder för att kontrollera och utvärdera hur en tjänsteproducent som sköter en utlokaliserad funktion klarar av uppgiften.

I utlokaliseringsavtalet ska anges åtminstone compliance-funktionens utlokaliserade uppgifter, tjänsteproducentens befogenheter och rätt till information samt rapporteringen till tillsynsobjektet. Dessutom är det bra att ange tjänsteproducentens disponibla resurser och komma överens om hur tillsynsobjektet och tjänsteproducenten håller regelbunden kontakt.

Av de 96 tillsynsobjekt som berördes av temabedömningen hade 40 % utlokaliserat compliance-funktionen fullständigt och drygt 10 % partiellt. Knappt hälften av tillsynsobjekten hade alltså inte utlokaliserat compliance-funktions uppgifter. Utifrån temabedömningen gick det inte att se någon korrelation mellan tillsynsobjektets typ av verksamhetstillstånd, storlek eller antal anställda och huruvida tillsynsobjektet hade utlokaliserat compliance-funktions uppgifter fullständigt eller partiellt eller inte alls.

I temabedömningen sågs det däremot som brister i compliance-funktionens organisation att tillsynsobjektet hade utlokaliserat funktionen till ett annat företag inom samma koncern. De tillsynsobjekt som hade utlokaliserat compliance-funktionens uppgifter till en tjänsteproducent utanför koncernen hade skött organiseringen av funktionen omsorgsfullare. Av de tillsynsobjekt som hade utlokaliserat compliance-funktionen hade cirka 60 % utlokaliserat uppgifterna till ett annat företag inom samma koncern. Åtta olika företag anlätades som andra, externa tjänsteproducenter.

I temabedömningen observerades att de tillsynsobjekt som hade utlokaliserat compliance-funktionen till ett annat företag inom samma koncern inte hade avtalat tillräckligt väl i utlokaliseringsavtalet om den compliance ansvarigas befogenheter, uppgifter, rätt till information eller rapporteringsmetoder eller hur denne håller sig ajour. Av dessa tillsynsobjekt uppvisade cirka 70 % brister i utlokaliseringsavtalen. Å andra sidan uppfyllde utlokaliseringsavtalen hos nästan alla tillsynsobjekt som hade avtalat om utlokalisering med en extern tjänsteproducent kraven.

De tillsynsobjekt som har utlokaliserat compliance-funktions uppgifterna saknade en compliance ansvarig oftare än andra tillsynsobjekt. Då 22 % av alla tillsynsobjekt inte hade utsett en compliance ansvarig inom personalen, så hade 40 % av de tillsynsobjekt som hade utlokaliserat uppgifterna inte utsett en compliance ansvarig inom personalen. Ändå ansvarar varje enskilt tillsynsobjekt självt för compliance-funktionen och kontrollen över utlokaliseringen.

Till slut

Finansinspektionen förutsätter att tillsynsobjektets styrelse behandlar detta tillsynsbrev på ett möte. Av mötesprotokollet bör framgå vilka slutsatser styrelsen har dragit utifrån tillsynsbrevet och vilka eventuella åtgärder styrelsen har beslutat att vidta. En kopia av mötesprotokollet bör tillställas Finansinspektionen senast 15.12.2017.

Finansinspektionen ber att tillsynsobjekten samtidigt meddelar vem i företaget som ansvarar för compliance-funktionen. De tillsynsobjekt som har kombinerat internkontrollen och compliance-funktionen bör omvärdera kombinationen och samtidigt tillstålla Finansinspektionen utvärderingen.

Finansinspektionen anser dessutom att tillsynsobjekten alltid bör lämna Finansinspektionen en så kallad fit & proper-anmälan om den compliance ansvariga på samma sätt som i fråga om personer som hör till styrelsen ¹.

¹ Se Finansinspektionen standard RA 1.4 Lämplighetsprövning (fit & proper) och de riktlinjer som håller på att beredas: Joint ESMA and EBA Guidelines on the assessment of the suitability of members of the management body and key function holders under Directive 2013/36/EU and Directive 2014/65/EU.